

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI

Ro'yxatga olindi
№ BD-60411300

“TASDIQLAYMAN”

Direktor

Sh.R.Urakov

2022-yil “05” 09

FONT BOZORLARI VA STRATEGIYALAR
FAN DASTURI

Bilim sohasi:	400 000 - Biznesni boshqarish va Huquq
Ta'lim sohasi:	410 000 - Biznes va Boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi:	60411300 - Biznesni boshqarish

KATTAQO'RG'ON-2022

Fan/modul kod FBS1505		O'quv yili 2024-2025	Semestr 5	ECTS – Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari	
1.	Fan nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami: (soat)
	Font bozorlari va strategiyalar		60	90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad - bakalavrning hozirgi zamon talabiga javob beradigan institutlar faoliyati bilan tanishtirish. Jahon institutlarning hayotiy standartlaridagi ilg'or tajribalarni o'rganib, uni mamlakt ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatida keng qo'llash ko'nikmasini shakllantirish. Fanning vazifasi - "Font bozorlari va strategiyalar" fani talabalarda institusional iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishining ham nazariy, ham amaliy tomonlarini, iqtisodiyot subyektlarning faoliyatini o'rganish usullari bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish vazifalarini bajaradi. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. "Font bozorlari va strategiyalar" faninign predmeti, mazmuni va tamoyillari Jamiyatning bir ijtimoiy-iqtisodiy formaciyadan ikkinchi formaciyaga o'tish jarayoni tabiiy bo'lib aholining turmush farovonligi oshib boradi. Urf-odat, an'analar asta-sekinlik bilan qonun kuchga kiritilib aholining yashash normalari qonunlashtirib boriladi. Qonunlashtirilgan bu jarayonlar keyinchalik o'z aksini institutlarda topadi. Ushbu fanning asosiy vazifasi shunday institutlarni iqtisodiyotini o'rganishdan iboratdir. 2-mavzu. Moliya bozorining iqtisodiy mohiyati, ahamiyatli jihatlari, tarkibiy qismlari Biznes samaradorligi (rentabelligi)ni oshirish masalasi bugungi iqtisodiy sharoitda eng asosiy masalalardan biri hisoblanadi. Biznes samaradorligining oshib borishi o'z navbatida davlat moliyaviy barqarorligi ta'minlanishi bilan birga keskin raqobat sharoitida jahon bozorida mustahkam o'rin egallashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. 3-mavzu. Moliya bozori modellari Moliya bozori modeli – iqtisodiyotni moliyalashtirishning turli usullari va turli moliyaviy vositachilar rolining ahamiyatiga bog'liq holda bozorni tashkil etish tipidir. Iqtisodiyotni moliyalashtirishning ikkita asosiy usuli mavjud bo'lib, ular bank kreditlari yordamida moliyalashtirish hamda qimmatli qog'ozlar bozori orqali moliyalashtirishdir. 4-mavzu. Pul bozorining iqtisodiy mohiyati, vujudga kelishi va qo'llanish				

xususiyatlari

Pul bozori atamasi ushbu bozor uchun to'liq mos kelmaydi. Sababi, pul bozorida pul yoki valyuta oldi-sotdisi amalga oshirilmaydi. Pul bozorida savdo qilinadigan qimmatli qog'ozlar qisqa muddatli hamda likvidlilik darajasi yuqori bo'lgan instrumentlar hisoblanadi ya'ni ularning pulga aylanish jarayoni tez amalga oshadi.

5-mavzu. Obligatsiyalar bozori

Qimmatli qog'ozlar bozorining, umuman moliya bozorining muhim instrumentlaridan biri obligatsiyalar hisoblanadi. Obligatsiya – uni chiqargan shaxs va egasi o'rtasidagi qarz munosabatni tasdiqlovchi qimmatli qog'ozdir.

6-mavzu. Obligatsiyalar qiymati va daromadlilikini baholash

Qarz munosabatini anglatuvchi moliyaviy instrumentlar sifatida obligatsiyalar qat'iy belgilangan daromad keltiruvchi qimmatli qog'ozlar toifasiga kiritiladi. Bunday toifaga qat'iy belgilangan miqdorda dividend to'lash belgilab qo'yilgan imtiyozli aksiyalarni ham kiritish mumkin.

7-mavzu. Aksiyalarning qo'llanishi va aksiyalar bozori o'ziga xos xususiyatlari

Oddiy aksiya o'z egasiga aksiyadorlarning umumiy yig'ilishida o'z ovozi bilan ishtirok etish huquqi, dividendlar olish va aksiyadorlik jamiyati tugutilganda mulkning bir qismiga ega bo'lish huquqini beruvchi qimmatli qog'oz. Aksiyadorlar umumiy yig'ilishida aksiyador yoki uning vakolatchisi ishtirok etishi mumkin.

8-mavzu. Aksiyalar qiymati va daromadlilikini baholash

Aksiyalar obligatsiyalarga qaraganda yuqori riskli qimmatli qog'ozlar hisoblanadi. Dividendlardan va aksiyalar bahosi o'sishi hisobiga shakllanadigan yuqori foyda olish imkoniyati investorlarni jalb qilishga xizmat qiladi. Aksiyalarning yuqori daromadlilik odatda qarz majburiyatlari bilan taqqoslaganda inflyatsiyadan yaxshigina himoyani ta'minlaydi.

9-mavzu. Hosilaviy qimmatli qog'ozlarning iqtisodiy mohiyati va ularning o'ziga xos xususiyatlari

Bozor iqtisodiyoti turli bozorlarning jamlanmasi sifatida namoyon bo'lar ekan, unda moliya bozorining o'rnini alohida ajratib ko'rsatishimiz mumkin, modomiki aynan ushbu bozor izchillik bilan bir tomondan ikkinchi tomonga, iqtisodiyotning kam rentabelli tarmoqlaridan daromadli sohalariga kapitallarning oqimiga imkon yaratib beradi. Buning natijasida esa moliya bozori iqtisodiyotning tarmoqlari o'rtasida kapitalni qayta taqsimlanishini ta'minlab, tarmoqlarning daromadlilik darajalarini o'zaro tenglashtirishga yordam beradi.

10-mavzu. Forvard shartnomalarining mohiyati va ularda aktivlarning forvard narxini aniqlash usullari

Forvard shartnomalari bu birjadan tashqarida tuziluvchi, kelajakda bazis aktivni yetkazib berish haqidagi tomonlarning kelishuvidir. Shartnoma shartlari bitimni tuzish paytida kelishib olinadi. Shartnoma ana shu kelishib olingan shartlar bo'yicha belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi. Qoidaga ko'ra forvard shartnomasi kerakli aktivlarni haqiqatda sotish yoki sotib olishni amalga

o'shish va xaridor hamda sotuvchilarni narxlarini salbiy o'zgarishlaridan sug'urtalash maqsadida tuziladi.

11-mavzu. Fyuchers shartnomalarining mohiyati va ularning o'ziga xos jihatlari

Fyuchers shartnomalari bu ikki tomon o'rtasida bazis aktivni kelajakda yetkazib berish bo'yicha birjada tuzilgan bitimdir. Ushbu shartnomalarning sharti birja tomonidan belgilanadi va ular har bir bazis aktiv uchun standart hisoblanadi.

12-mavzu. Xorijiy valyutalar bozori tashkiliy jihatlari

Dunyodagi aksariyat mamlakatlarning o'zlarining milliy valyutalari mavjud. Masalan: AQSHda AQSH dollari; Yevropa ittifoqida yevro; Brazilyada real; Rossiyada rubl; Xitoyda yuan va boshqalar. Ushbu mamlakatlar orasida amalga oshiriladigan savdo sotiqalar turli xil valyutalarni ayriboshlash (yoki boshqa valyutadagi bank depozitlarini shakllantirish) jarayonlarini o'z ichiga oladi.

13-mavzu. Xalqaro qimmatli qog'ozlar bozori iqtisodiy mohiyati, qo'llanish xususiyatlari va turlari

Xorijiy moliya bozorlaridagi keskin yuqori darajadagi o'sishga xorijiy mamlakatlarda, masalan Yaponiyada jamg'armalarning sezilarli darajada ortishi hamda moliya bozorlarida xorijiy investorlar ustidan davlat nazoratining bekor qilinishi ham sabab bo'lgan. Aynan keltirilgan ikki jihat ko'plab emitentlarning o'z faoliyatlarini tashqi bozorlarda ham kengaytirishga imkon bergan.

14-mavzu. Xalqaro aksiyalar va ular muomalasini tashkil etish

Bugungi kunga kelib xalqaro amaliyotda yirik korporativ tuzilmalar o'z faoliyatlarini moliyalashtirish maqsadida milliy moliya bozori bilan bir vaqtda xalqaro moliya bozorlaridan ham kapital jalb qilishga intilmoqdalar. Bunda yuqorida ko'rib chiqqanimiz yevroobligatsiyalar bilan bir qatorda yevroaksiyalar, ya'ni xalqaro aksiyalar muomalasiga ham e'tibor qaratilmoqda. Shundan kelib chiqqan holda quyida xalqaro aksiyalar va ular muomalasini tashkil etish masalalariga to'xtalib o'tamiz.

15-mavzu. Qimmatbaho metallar bozori xususiyatlari, ishtirokchilari

Bugungi kunda moliya bozorida qimmatbaho metallar savdosi keng doirada kuzatiladigan amaliyotlardan biridir. Bunga har bir mamlakatda oltin-valyuta zaxirasini muntazam oshirib borishga alohida e'tibor qaratilishi ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Valyutalar bo'yicha oltin standart amal qilgan vaqtda oltinga talab keskin yuqori bo'lgan va bu o'z navbatida qimmatbaho metallar bozorida oltinning ulushi keskin yuqoriligiga ham xizmat qilgan.

III. Amaliy (yoki seminar yoki laboratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Moliya bozorining iqtisodiy mohiyati, ahamiyatli jihatlari, tarkibiy qismlari.
2. Moliya bozori modellari.
3. Pul bozorining iqtisodiy mohiyati, vujudga kelishi va qo'llanish xususiyatlari.
4. Pul bozori ishtirokchilari.
5. Obligatsiyalar muomalasi nazariy jihatlari.

6. Obligatsiyalar qiymati va daromadlilikini baholash.
7. Aksiylarning qo'llanishi va aksiylar bozori o'ziga xos xususiyatlari .
8. Aksiylar qiymati va daromadlilikini baholash.
9. Xalqaro qimmatli qog'ozlar bozori iqtisodiy mohiyati, qo'llanish xususiyatlari va turlari.

10. Xalqaro obligatsiyalar va ular muomalasini tashkil etish.
11. Qimmatbaho metallar bozori xususiyatlari, ishtirokchilari.
12. Fond birjasi funksiyalari va tashkiliy tuzilmasi.
13. Fond birjasi infratuzilmasi va birja savdolari qatnashchilari..
14. Fond birja savdolari mexanizmi. Birja auksioni turlari.
- 15 Moliya bozorida banklarning ishtiroki..

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Moliya bozorining iqtisodiy mohiyati, ahamiyatli jihatlari, tarkibiy qismlari.
2. Moliya bozori modellari.
3. Pul bozorining iqtisodiy mohiyati, vujudga kelishi va qo'llanish xususiyatlari.
4. Pul bozori ishtirokchilari.
5. Obligatsiyalar muomalasi nazariy jihatlari.
6. Obligatsiyalar qiymati va daromadlilikini baholash.
7. Aksiylarning qo'llanishi va aksiylar bozori o'ziga xos xususiyatlari .
8. Aksiylar qiymati va daromadlilikini baholash.
9. Xalqaro qimmatli qog'ozlar bozori iqtisodiy mohiyati, qo'llanish xususiyatlari va turlari.
10. Xalqaro obligatsiyalar va ular muomalasini tashkil etish.
11. Qimmatbaho metallar bozori xususiyatlari, ishtirokchilari.
12. Fond birjasi funksiyalari va tashkiliy tuzilmasi.
13. Fond birjasi infratuzilmasi va birja savdolari qatnashchilari..
14. Fond birja savdolari mexanizmi. Birja auksioni turlari.
- 15 Moliya bozorida banklarning ishtiroki..
16. Investitsiya fondlarining iqtisodiy mohiyati, paydo bo'lishi va ahamiyatli jihatlari.
17. O'zbekistonda investitsiya va pay fondlari faoliyat mexanizmi
18. Moliya bozorini tartibga solishning zarurligi va nazariy jihatlari..
19. Moliya bozori risklari: mohiyati, asosiy turlari va baholash usullari.
20. Ipoteqa bozori faoliyatining nazariy jihatlari.
21. Fond birjasi funksiyalari va tashkiliy tuzilmasi.
22. Obligatsiyalar qiymati va daromadlilikini baholash.
23. Moliya bozorini tartibga solishning zarurligi va nazariy jihatlari.
24. Sindisyalashtirilgan kreditlarni ajratish va so'ndirilishi tartibi.
25. Iqtisodiyot konstitusiyalarining shakllanishi.
26. Mulkchilik huquqlarining iqtisodiy asoslari.
27. Bozor iqtisodiyotining davriy tebranishlari.
28. Fond birjasi funksiyalari va tashkiliy tuzilmasi.

	29. Mulkchilik subyektlari bo'yicha huquqlarining taqsimlanishi. 30. Xufyona iqtisodiyot va uning shakllanishi.
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - Respublikamizda qabul qilingan bank faoliyatiga oid qonunlar; - Respublika Prezidentining tegishli Farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari; - jahondagi yetakchi davlatlarning bank tizimidagi qonunchiligi; - bank faoliyatiga tegishli Markaziy bankning nomativ hujjatlari hamda tijorat banklarining ichki normativ hujjatlari <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi</i>; • iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida banklarning asosiy maqsadi va vazifalari, tijorat banklarining faoliyatini tashkil etishni iqtisodiy va huquqiy asoslari, tijorat banklarning me'yoriy va huquqiy faoliyatini tashkil etish va yuritish, tijorat banklarning likvidliligi va to'lovga layoqatliligi, tijorat banklarning resurslari, bankning passiv va aktivlari, tijorat bankining kredit siyosati, bankning daromad va harajatlari nisbatini saqlash, bankning foydasi, aylanma mablag'lari va mijozning kreditga layoqatliligini baholash, mijozlarni qisqa va uzoq muddatli kreditlash asoslari, qisqa muddatli kreditlash jarayoni, kreditning ta'minlanganligi va uning turlari, bank krediti, kichik biznes va tadbirkorlikni kreditlash, bank resurslari, tijorat banklarining depozit operatsiyalari, investisiya portfelini boshqarish va uning monitoringi <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; • naqd pulsiz hisob-kitoblar va banklararo korrespondent munosabatlar, tijorat banklarining faktoring va lizing operatsiyalari, banklarning qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalari, tijorat banklarning valyuta operatsiyalari, tijorat banklarining foiz siyosati, bank risklari va uning turlari, bank xizmatlarining yangi turlari va innovasion moliyaviy instrumentlar, kredit uyushmalari va ular faoliyatini tashkil qilish va olib borish, mikrokredit tashkilotlar va ular faoliyatini tashkil qilishning tartib koidalari haqida <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • electron va tarqatma materiallar;
5.	VII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	Asosiy adabiyotlar:

1. Berkinov B.B., Yakubov I.O., Sunnatov M.N., Moliya bozori va investitsiyalar: fanidan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha. -O'quv qo'llanma. –T.:2019.- 170b.
2. Brealey, Myers and Allen, Principles of Corporate Finance, 2016 McGrawHill; Mishkin, Frederic S. (2015), The Economics of Money, Banking and Financial Markets, Pearson; McGraw-Hill. Pilbeam, K. (2018). Finance and Financial Markets. 2nd Edition Palgrave Macmillan. Ushbu kitob universitet ARMda PDF variantda mavjud.
3. Лукичѐв, П.М. Институциональная экономика: учебное пособие / П.М. Лукичѐв, О.П. Чекмарев, А.Д. Шматко; Балт. гос. техн. ун-т. – СПб., 2021. – 124 с

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Beck, Thorsten, The Role of Finance in Economic Development: Benefits, Risks, and Politics (2011). European Banking Center Discussion Paper. Ushbu kitob universitet ARMda PDF variantda mavjud.
2. Burxonov A.U., Xudoyqulov X.X. Moliya bozori va investitsiyalar. Darslik. – T.: Ma'naviyat, 2021 y. 527 bet. Ushbu kitob universitet ARMda mavjud.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.

Axborot manbalari (saytlar):

www.cbu.uz;
www.bis.org;
www.ecb.eu ;
www.bank.uz;
www.uba.uz

7.	Fan dasturi SamDUKF kengashining 2022 yil <u>5</u> ^{sentabr} avgustagi <u>1</u> son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: S.A Maxmudov – SamDUKF, "Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot" kafedrasi assistenti
9.	Taqrizchilar: Sh.S.Sharifov – SamDU. Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrasi dotsenti PhD, (tashqi) O.Xaitov– SamDUKF, "Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot" kafedrasi kafedra assistenti (ichki)